

Virpi M Korhonen

16.4.2020

VN/7206/2020
VN/7206/2020-OM-41

Oikeusministeriön lausunto HE terveydenhuoltolain ja sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt oikeusministeriön lausuntoa otsikossa mainitusta hallituksen esitysluonnoksesta. Lausunto noudattaa lausuntopyynnössä annettua rakennetta.

Oikeusministeriö esittää lausuntonaan seuraavan.

Muita kommentteja

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluja olisi aiheellista vielä täydentää ja selkeyttää jatkovalmistelussa. Perusteluissa on nimetty useita asiaan liittyviä perusoikeuksia, mutta perusteluista ei synny kovin systemaattista tai selkeää kuvaa siitä, mitä ehdotettu käytännössä merkitsee näihin lueteltuihin perusoikeuksiin nähden, ja millä perusteilla ehdotettujen säännösten katsotaan olevan sopusoinnussa perustuslain kanssa. Säätämisyjärjestysperusteluissa tulisi olla myös asianmukaiset viittaukset perustuslakivaliokunnan asiaa koskevaan olennaiseen lausuntokäytäntöön.

Ehdotetun suhde valmiuslakiin ja erityisesti sen 12 ja 13 §:ssä säädettyyn jää esityksen perusteella epäselväksi. Tarkoituksena ei liene poiketa valmiuslaissa säädetystä lähtökohdistista.

Oikeusministeriö on tarkastellut jäljempänä esityksen tiedonsaantia koskevaa sääntelyä.

Näkemyksenne ehdotetuista sosiaalihuoltolain muutoksista

Lakiehdotuksen 33 §:n mukaan kunnan tai kuntayhtymän sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee tuottaa ja luovuttaa alueensa yliopistollista sairaalaa ylläpitävälle sairaanhoitopiirille terveydenhuoltolain 42 a §:ssä tarkoitetun yhtenäisen valtakunnallisen tilannekuvan muodostamiseksi tarvittavat tiedot salassapitosäännösten estämättä.

Säännös mahdollistaa salassapidettävän tiedon luovuttamisen, mutta siinä ei tarkemmin yksilöidä minkälaisista (ketä tai mitä koskevista) tiedoista luovutettavissa tiedoissa on kysymys. Säännöksen sanamuoto ei ole sulje tiedonsaantioikeuden ulkopuolelle henkilötietoja, eikä edes arkaluonteisia henkilötietoja. Ehdotettu säännös ei vastaa salassapidettävän tiedon luovuttamista koskevaa perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntöä (ks. esim. PeVL 15/2018 vp. PeVL 48/2018 vp. PeVL 73/2018 vp.).

Perustuslakivaliokunta on arvioinut viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat valiokunnan mukaan voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Helsinki
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Eteläesplanadi 10
00023 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
Internat. +358 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 160 67730
Internat. +358 9 160 67730

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi

Virpi M Korhonen

16.4.2020

VN/7206/2020

VN/7206/2020-OM-41

tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 17/2016 vp, ja siinä viitatus lausunnot). Valiokunta ei toisaalta ole pitänyt hyvin väljiä ja yksilöimättömiä tietojensaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin (ks. esim. PeVL 71/2014 vp, s. 3/I, PeVL 62/2010 vp, s. 4/I ja PeVL 59/2010 vp, s. 4/I).

Lakiehdotuksesta sen paremmin kuin viittausta terveydenhuoltolain 42 a §:stä ei myöskään ilmene, mitä tilannekuvalla tarkoitetaan. Koska salassapitosäännöksen edelle menevä tiedonsaantioikeus on lakiehdotuksessa kytketty tiedon tarpeellisuuteen tilannekuvan muodostamisen kannalta, on sääntelyä tältä osin täsmennettävä lisäämällä lakiin tai viitattuun terveydenhuoltolakiin tilannekuvan määritelmä. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt vastaavaan seikkaan huomiota arvioidessaan hallituksen esitystä laiksi valtioneuvoston tilannekeskuksesta (PeVL 4/2017 vp).

Näkemyksenne ehdotetusta terveydenhuoltolain muutoksista

Lakiehdotuksen 38 §:n mukaan kunnan ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tulee luovuttaa 42 a §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi tarvittavat tiedot salassapitosäännösten estämättä erityisvastuualueensa sairaanhoitopiirille, jossa on yliopistollinen sairaala.

Säännös on erittäin avoin ja siitä voidaan tehdä samat huomiot kuin edellä sosiaalihuoltolakia koskevasta lakiehdotuksesta. Epäselväksi myös jää, mitä ovat ne 42 a §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi tarvittavat tiedot, jotka eivät ole mainitun pykälän 2 kohdassa tarkoitettuja tilannekuvaan tarvittavia tilannetietoja.

Lakiehdotuksen perustelujen mukaan tilannetiedot eivät sisällä henkilötietoja taikka asiakas- ja potilastietoja, vaan ovat yleisempiä esimerkiksi toimintayksikön resursseja, henkilöstöä, lääkkeiden, terveydenhuollon laitteiden ja tarvikkeiden sekä henkilösuojainten tarve- ja saatavuustilannetta, asiakkaita ja palvelutarpeen muutoksia kuvaavia tietoja. Edelleen 42 a §:n perusteluissa todetaan, että reaaliaikaisen tilannekuvan luomiseksi tarvittavat tiedot eivät sisällä yksilöitävissä olevia henkilötietoja, vaan tilannekuvan muodostamiseen tarvitaan yleisiä toimintojen järjestämiseen ja johtamiseen tietoja liittyviä tietoja. Sellaisia ovat esim. toimintayksikön käytettävissä oleva henkilöstö- tila-, laite- hoitotarviketarvike- ja lääkeresurssit.

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota henkilötiedon laajaan määritelmään. Henkilötiedoilla tarkoitetaan kaikkia tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön liittyviä tietoja; tunnistettavissa olevana pidetään luonnollista henkilöä, joka voidaan suoraan tai epäsuorasti tunnistaa erityisesti tunnistetietojen, kuten nimen, henkilötunnuksen, sijaintitiedon, verkkotunnistetietojen taikka yhden tai useamman hänelle tunnusomaisen fyysisen, fysiologisen, geneettisen, psyykkisen, taloudellisen, kulttuurillisen tai sosiaalisen tekijän perusteella.

Jos edellä sanotusta huolimatta tarkoituksena on, että luovutettavien tietojen joukossa ei ole ollenkaan henkilötietoja, tai arkaluonteisten tietojen käsittely ei ole säännöksessä mainittujen tarkoitusten toteuttamiseksi välttämätöntä, on mainitut rajaukset syytä kirjata itse säännökseen (ks. PeVL 15/2019 vp). Vastaavat huomiot koskevat sosiaalihuoltolain 33 §:ää.

Jos käsiteltävien ja luovutettavien tietojen joukossa on henkilötietoja, on esitykseen lisättävä arvio sääntelyn suhteesta tietosuoja-asetuksessa säädettyyn ja arvioitava, onko sääntely toteutettavissa siinä kansalliselle lainsäädännölle jätetyn liikkumavaran puitteissa. Tällöin on arvioitava muun ohella tietojen käyttötarkoitussidonnaisuuteen liittyvät kysymykset.

Perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan lainsäätäjän liikkumavaraa rajoittaa myös se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy perustuslaissa turvatus yksityiselämän suojan piiriin. Kysymys on kaiken kaikkiaan siitä, että lainsäätäjän tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa (PeVL 14/2018 vp).

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Helsinki
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Eteläesplanadi 10
00023 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
Internat. +358 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 160 67730
Internat. +358 9 160 67730

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi

Virpi M Korhonen

16.4.2020

VN/7206/2020

VN/7206/2020-OM-41

Lakiehdotuksen 42 a §:n mukaan sosiaali- ja terveysministeriöllä on oikeus saada 1 momentissa tarkoitetut tarvittavat tiedot valtakunnallisen valmiuden ja varautumisen varmistamiseksi salassapitosäännösten estämättä. Myös edellä mainittua säännöstä on täsmennettävä, edellä 38 §:stä ja sosiaalihuoltolain 33 §:stä todettu huomioon ottaen.

Osastopäällikkö, ylijohdaja

Johanna Suurpää

Lainsäädäntöneuvos

Virpi Korhonen

Jakelu STM Sosiaali- ja terveysministeriö

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Helsinki
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Eteläesplanadi 10
00023 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
Internat. +358 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 160 67730
Internat. +358 9 160 67730

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi